

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 5 juli 2007

Mål nr

Ö 3374-05

KLAGANDE

LO

Ombud och offentlig försvarare: Advokat RG

MOTPART

Riksåklagaren

SAKEN

Rättegångskostnader

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten för Västra Sveriges beslut i dom den 27 juli 2005 i mål B 4409-04 och B 2692-05

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom på så sätt att LO befrias från den ersättningsskyldighet gentemot staten för kostnader för försvar och målsägandebiträde som ålagts honom genom Stenungsunds tingsrätts dom den 5 oktober 2004 i mål B 1544-03.

För biträde åt LO i Högsta domstolen tillerkänns RG ersättning av allmänna medel med niotusentvåhundrafyrtio (9 240) kr avseende arbete. Denna kostnad skall stanna på staten. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 1 848 kr.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

LO har yrkat att han befrias från den ersättningsskyldighet gentemot staten för kostnader för försvar och målsägandebiträde som ålagts honom genom Stenungsunds tingsrätts dom den 5 oktober 2004 i mål B 1544-03.

Riksåklagaren har inte motsatt sig bifall till ändringsyrkandet.

SKÅL

LO dömdes den 5 oktober 2004 av tingsrätten för olaga hot till skyddstillsyn och dagsböter. LO överklagade domen till hovrätten. Enligt ordalydelsen i överklagandet yrkade han ingen ändring beträffande tingsrättens beslut om att han skulle förpliktas att återbetala del av kostnaderna för försvar och målsägandebiträde till staten. Fråga i målet är huruvida LO skall befrias från återbetalningsskyldigheten.

I hovrätten handlades målet gemensamt med ett annat mål med LO som tilltalad i vilket han av tingsrätten den 25 maj 2005 hade dömts till fängelse fyra år och sex månader. I LOs överklagande av domen i det senare målet hade han uttryckligen yrkat befrielse från återbetalningsskyldighet gentemot staten för kostnader för försvar och målsägandebiträde i tingsrätten.

Hovrätten gjorde ingen ändrad bedömning av skuldfrågan såvitt avsåg tingsrättens dom den 5 oktober 2004. Emellertid undanröjde hovrätten tingsrättens påföljdsbestämmingar i de båda målen och bestämde den gemensamma påföljden för LOs samlade brottslighet till fängelse fem år och sex månader. Hovrätten fann det skäligt att bifalla LOs yrkande om att han skulle befrias från återbetalningsskyldigheten till staten avseende kostnaderna för försvar och målsägandebiträde i det mål där detta hade yrkats i överklagandet men ansåg att någon motsvarande befrielse inte kunde komma i fråga i det nu aktuella målet.

Det finns inte någon bestämmelse i lag om skyldighet för högre rätt att självmant pröva lägre rätts beslut om rättegångskostnader i brottmål. Det är emellertid enligt vedertagen praxis alldeles klart att högre rätt utan yrkande har att pröva frågor om skyldighet att återbetala det allmännas kostnader i lägre rätt i den mån de har anknytning till en ändrad bedömning av själva saken. Vid en annan bedömning av skuldfrågan, vare sig denna medför att den högre rätten frikänner den tilltalade eller omvänt en frikänd tilltalad fälls till ansvar, är alltså den högre rätten skyldig att pröva frågor om återbetalningsskyldighet till staten. Även frågor om ersättning av allmänna medel till en tilltalad har i sådana situationer ansetts vara omfattade av rättens officialprövning (se t ex NJA 2003 s. 599). I detta fall är det inte fråga om någon ändrad bedömning av skuldfrågan.

Det måste dock beaktas att det i lagmotiven till 31 kap. 1 § rättegångsbalken har uttalats att domstolarna vid bedömningen av frågan om jämkning eller eftergift skall ske av en tilltalads återbetalningsskyldighet skall ha möjlighet att anlägga kriminalpolitiska synpunkter så att betalningsskyldigheten ses som ett led i samhällets reaktionssystem. Betalningsskyldigheten och påfölj-

den bör tillsammans utgöra en från olika synpunkter lämplig reaktion på brottet. Vidare har anförts att det vid bedömningen särskilt får beaktas att den tilltalade inte åläggs en återbetalningsskyldighet som kan försvåra återanpassningen i samhället. Det nu sagda ansågs innebära att återbetalningsskyldigheten skall bedömas med beaktande av den påföljd som bestämts för brottet. (Prop. 1972:4 s. 267.)

Det finns alltså ett nära samband mellan utgången i påföljdsfrågan och bedömningen av den totala omfattningen av en tilltalads återbetalningsskyldighet i brottmål. Detta talar för att en högre rätt bör kunna göra en ändring till den tilltalades förmån av den lägre rättens beslut om återbetalningsskyldighet oberoende av om yrkande härom framställts och utan att det föranleds av en ändrad bedömning i skuldfrågan. Vad som nu har sagts betyder dock inte att den högre rätten regelmässigt skall behöva efterforska om det finns skäl att ändra den lägre rättens beslut. Det är emellertid naturligt att frågan tas upp t.ex. i fall då påföljden ändras i ett sådant hänseende som kan ha betydelse för återbetalningsskyldigheten.

I förevarande fall har frågan om LOs återbetalningsskyldighet för statens kostnader för försvar och målsägandebitråde aktualiserats redan genom att hovrätten efter förening av de båda målen från tingsrätten dömde LO till ett långvarigt fängelsestraff. Det finns vid detta förhållande anledning att göra en samlad bedömning av LOs återbetalningsskyldighet till staten för kostnader för försvar och målsägandebitråde i samtliga instanser, varvid han bör helt befrias från återbetalningsskyldigheten. Överklagandet skall därför bifallas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Johan Munck, Nina Pripp, Ella Nyström, Kerstin Calissendorff (referent) och Per Virdesten
Föredragande revisionssekreterare: Joanna Gerholm